

УДК 378.147:355.233

ФОРМУВАННЯ У КУРСАНТА ДСНС УКРАЇНИ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

©Демент М. О.

Інформація про автора

Демент Максим Олександрович: ORCID: 0000-0003-4975-384X; dementd@mail.ru; андидат педагогічних наук; викладач кафедри організації та технічного забезпечення аварійно-рятувальних робіт, Національний університет цивільного захисту України; вул. Чернишевська, 94, м. Харків, 61023, Україна

У роботі розкрито формування ціннісного ставлення курсанта ДСНС України до професійної діяльності. У роботі використовувався комплекс методів теоретичного дослідження: порівняльний аналіз наукової, навчально-методичної та військової літератури з метою визначення стану розробленості проблеми дослідження; аналіз нормативної документації щодо організації навчально-виховного процесу ВНЗ ДСНС України з метою визначення сутності педагогічного стимулювання ціннісного ставлення курсанта до професійної діяльності як основи формування такого ставлення; класифікація та систематизація різних поглядів на проблему обґрунтування сучасних напрямів і шляхів педагогічного стимулювання у курсантів ціннісного ставлення до професійної діяльності.

Основні результати роботи полягають у визначенні поняття «педагогічне стимулювання» курсанта до професійної діяльності та основних засобів педагогічного стимулювання, аналізі засад розуміння терміну «ціннісного ставлення» курсанта до професії, з'ясування основних напрямів і шляхів педагогічного стимулювання у курсантів ціннісного ставлення до професійної діяльності. Результатом проведеного дослідження є запропонована автором система засобів педагогічного стимулювання ціннісного ставлення до професійної діяльності, а саме організаційно-діяльнісні й інноваційні ділові ігри, диспути, тренінгові методики, які формують ціннісне ставлення до професійної діяльності.

Ключові слова: формування, ціннісне ставлення, курсант, ДСНС, професійна діяльність, педагогічна умова, майбутній офіцер, ділова гра, диспут, тренінг.

Демент М. А. «Формирование у курсанта ГСЧС Украины ценностного отношения к профессиональной деятельности»

В работе раскрыто формирование ценностного отношения курсанта ГСЧС Украины к профессиональной деятельности. В работе использовался комплекс методов теоретического исследования: сравнительный анализ научной, учебно-методической и военной литературы с целью определения состояния разработанности проблемы исследования; анализ нормативной документации по организации учебно-воспитательного процесса ВУЗОВ ГСЧС Украины с целью определения сущности педагогического стимулирования ценностного отношения курсанта к профессиональной деятельности как основы формирования такого отношения; классификация и систематизация различных взглядов на проблему обоснования современных направлений и путей педагогического стимулирования у курсантов ценностного отношения к профессиональной деятельности.

Основные результаты работы заключаются в определении понятия «педагогическое стимулирование» курсанта к профессиональной деятельности и основных средств педагогического стимулирования, анализе принципов понимания термина «ценностное отношение» курсанта к профессии, выяснение основных направлений и путей педагогического стимулирования у курсантов ценностного отношения к профессиональной деятельности. Результатом проведенного исследования является предложенная автором система средств педагогического стимулирования

ценностного отношения к профессиональной деятельности, а именно организационно-деятельностные и инновационные деловые игры, диспуты, тренинговые методики, формирующие ценностного отношения к профессиональной деятельности.

Ключевые слова: формирование, ценностное отношение, курсант, ГСЧС, профессиональная деятельность, педагогическое условие, будущий офицер, деловая игра, диспут, тренинг.

M. Dement "Forming cadets' axiological attitude in SEM of Ukraine to professional activity"

In the work forming cadet's axiological attitude toward their professional activity in SEM of Ukraine is grounded. The work used a set of methods of theoretical research: a comparative analysis of scientific, educational, methodological and military literature to determine the state of the development of the research problem; analysis of normative documentation on the organization of the educational process of the higher educational institutions of the State Emergency Service of Ukraine with the purpose of determining the essence of stimulating the cadet's axiological attitude to professional activity; classification and systematization of different views on the problem of justifying modern trends and ways to encourage cadets to axiological attitude toward the professional activities.

The main results of the work are: to determine the concept of cadets' "stimulation" to professional activity and determination of basic means of stimulation, to analyse the principles of understanding the term cadet's "axiological attitude" to the profession, to elucidate the main directions and ways of stimulating axiological attitude to cadets' professional activity. The result of the research is the system of means for stimulating the axiological attitude to professional activity offered by the author such as organizational and activity-oriented and innovative role play, disputes, training methods aimed at stimulating an axiological attitude to professional activity.

Key words: forming, axiological attitude, cadet, SEM, professional activity, pedagogical condition, future officer, role play, dispute, training.

Постановка проблеми. Перетворення в освітній галузі суспільства, що підкреслюється в Законі України «Про вищу освіту», «Про професійну освіту», «Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 років», «Концепції забезпечення якості вищої освіти України», впливають на політичну, соціальну, військову сфери, приводять до змін у системі професійної підготовки майбутніх офіцерів у вищих навчальних закладах (ВНЗ). Аналіз сучасних наукових праць свідчить про те, що учені пов'язують вирішення проблеми готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності з важливістю проведення цілеспрямованої психолого-педагогічної роботи з викладачами, офіцерами, курсантами. Одним із ефективних шляхів підвищення якості професійної діяльності майбутніх офіцерів є формування ціннісного ставлення курсанта до професії.

Наші попередні дослідження присвячено питанням, які постають перед ДСНС України щодо ліквідації аварій, пожеж, рятування людей, знешкодження боєприпасів, створення об'єктів утилізації радіоактивних відходів тощо, що розширює систему функціональних обов'язків і завдань майбутнього офіцера ДСНС України. Специфіка його праці регулюється відповідними статутами, суворе дотримання яких забезпечує постійну цілодобову готовність до негайного виїзду на об'єкти і території для рятування людей та ліквідації надзвичайних ситуацій. Вважаємо, що у багатьох випадках життя та здоров'я постраждалого населення залежить від ефективних та надійних дій працівників ДСНС України [1, 2, 3, 13, 14].

Аналіз останніх досліджень. Так, специфічні особливості підготовки курсантів до професії у військовослужбовців вивчали О. Ф. Іоніди [4], Н. В. Шалоха [10], І. В. Юрцев [12]. В наших останніх дослідженнях на підставі аналізу наукової літератури визначено стан розробленості проблеми та сутність поняття «готовність майбутніх офіцерів до

професійної діяльності», розкрито зміст, специфіку, структурні компоненти готовності майбутніх офіцерів ДСНС України до професійної діяльності; схарактеризовано етапи формування готовності майбутніх офіцерів ДСНС України до професійної діяльності; експериментально перевірено процес формування готовності майбутніх офіцерів ДСНС України до професійної діяльності [1, 2, 3, 13, 14]. Однак *невирішеною частиною цього досить актуального питання* залишається формування ціннісного ставлення курсанта до професійної діяльності.

Проведене нами пілотажне дослідження засвідчило, що значна частина майбутніх офіцерів (майже 46 % із 300 опитаних) не розуміють важливості психолого-педагогічної роботи, в окремих випадках (26%) виявлено нерозуміння засад професійної спрямованості; курсанти не повністю усвідомлюють вибір професії (14%); 12 % курсантів-першокурсників, які вступають у ВНЗ України, планують і сподіваються отримати престижну цивільну професію, пов'язують свою майбутню професійну діяльність із роботою в цивільних установах [1, 2, 3].

Мета дослідження – проаналізувати засади формування ціннісного ставлення курсанта ДСНС України до професійної діяльності.

Для вирішення вказаної мети поставили такі **завдання**: розглянути основи «ціннісного ставлення» курсанта до професійної діяльності; визначити засади «педагогічного стимулювання» курсанта як засіб формування його ціннісного ставлення до професійної діяльності; з'ясувати основні напрями педагогічного стимулювання у курсантів ціннісного ставлення до професійної діяльності в ДСНС України.

Виклад основного матеріалу. Специфіка професії офіцера, високий рівень його соціальної відповідальності, пов'язаної з виконанням ризиконебезпечних завдань в екстремальних умовах щодо забезпечення державних інтересів зумовлюють особливості формування ціннісного ставлення до професійної діяльності.

Аналіз масової практики професійної підготовки майбутніх офіцерів Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС України) дає підстави свідчити, що формування професійно важливих якостей, актуалізація переконання курсантів у правильності вибору професії, формування ціннісного ставлення курсанта до професійної діяльності, педагогічне стимулювання в них прагнення до постійного самовдосконалення не завжди віднаходять висвітлення у професійній підготовці майбутнього офіцера ДСНС у ВНЗ, що не сприяє різнобічному й гармонічному розвитку особистості майбутнього офіцера, формуванню в нього стійкої професійної спрямованості.

Аналіз основних концепцій визначення цінностей дозволяє стверджувати, що феномен «ціннісне ставлення» є багатоаспектним, бо чим об'ємнішим і актуальнішим він є, тим ширшим є діапазон його дефініцій. Термін «цінності» характеризується різними формами існування та найчастіше розкривається через відображення у соціальній реальності сфери належного, значущого, необхідного та корисного. Вчені пов'язують його з мотиваційно-потребнісною сферою особистості та підкреслюють необхідність зваженого ставлення до нього.

Узагальнюючи різні авторські позиції щодо розуміння цінностей, Г. [Тимошук](#) виділяє такі основні положення:

- провідна особливість цінностей – спрямованість на людину, на все те, що їй властиве та відрізняє від тварини, вони є основою свідомості та поведінки;
- цінності є показником рівня культури людства як духовної, так і матеріальної, продуктом суспільної свідомості;
- цінності тісно пов'язані з людською діяльністю та соціальним буттям; вони є орієнтирами в соціокультурних, економічних умовах, що постійно змінюються;
- за допомогою цінностей особистість визначає суб'єктивне ставлення до навколишнього простору своєї життєдіяльності [9].

Не викликає сумніву, що серед широкого спектру понять, які в тому чи іншому ракурсі пов'язані з поняттям «цінності» (потреби, мотиви, особистісні смисли,

мотиваційні тенденції, ставлення, відносини тощо), найменш чітким є поняття «ціннісні ставлення», хоча його широко використовують у психолого-педагогічній літературі.

Як відомо, поняття «ставлення» в найбільш загальному сенсі трактується як фіксоване за певною ознакою взаєморозташування суб'єктів. У процесі взаємодії особистістю з будь-яким об'єктом у неї формується певне ставлення до нього, в якому відображається міра індивідуальної привабливості цього об'єкта. Якщо ставлення позитивне – особа прагне продовжувати взаємодію, якщо ставлення негативне – в неї виникає бажання цю взаємодію припинити, тобто воно виконує роль регулятора її поведінки. Через це ставлення особистості до об'єкта діяльності може суттєво підвищувати чи, навпаки, знижувати її ефективність [6].

У цьому сенсі важливо відзначити, що, з одного боку, система ставлення особистості має об'єктивний характер, адже в ній реалізуються загальносуспільні потреби та досвід. З іншого боку, вона є результатом індивідуального мислення та прояву особистих емоцій, тому можна стверджувати про її суб'єктивний характер. Отже, система ставлення визначає специфіку переживань особи, сприйняття нею навколишнього світу, поведінкові реакції на різні об'єкти реальності.

Ціннісне ставлення характеризується вченими як:

- психічне утворення, що формується у процесі навчально-пізнавальної, практико-орієнтованої діяльності та інтегрує результати пізнання, прийняття людиною специфіки обраної професійної діяльності як засобу самоактуалізації та саморозвитку, емоційно-особистісну оцінку її соціальної значущості, а також форми поведінкових реакцій в ситуації вирішення професійно-значущих завдань [7];

- стійке внутрішнє переконання особистості, що ґрунтується на професійній та моральній самосвідомості, значущість якої спонукає проявляти активність щодо оволодіння професійними знаннями, вміннями та навичками;

- важливий елемент внутрішньої структури особистості фахівця, який завдяки рефлексії переходить в актуальний стан відтворення набутих знань, умінь і навичок у професійній діяльності [9].

Учені, які займалися дослідженням проблеми ціннісного ставлення до професійної діяльності (Т. Пилипишко [6], А. Позднякова [7] та інші), наголошують на складності структури ціннісного ставлення до професійної діяльності. Існуючі розбіжності у структурі, на нашу думку, можна пояснити різним теоретичним трактуванням самого поняття, що є причиною формулювання теоретичних позицій, які обмежуються тематикою певних авторських досліджень.

Вважаємо, що ціннісне ставлення є пов'язаним з емоційно-вольовою сферою стійким усвідомленим переконанням суб'єкта у вибірковості власної поведінки та діяльності серед природних і соціальних об'єктів, яке визначається особистісно значущими цінностями.

Основними елементами даної категорії Г. [Тимошук](#) вважає:

- 1) первинний шар бажань, очікувань і переваг, що утворюються на ранній стадії онтогенезу особистості та створюють вихідний рівень масової свідомості;

- 2) життєвий вибір індивіда між орієнтаціями на найближчу мету з їхньою безпосередньою користю та орієнтацією на віддалену життєву перспективу з її психологічно притягуючою цінністю;

- 3) усвідомлення індивідом того факту, що життєвий вибір взагалі та особливо орієнтація на цінність – це не одномоментний акт, а достатньо довгостроковий життєвий стан, який включає в себе спроби та помилки, часткові рішення та вчинки;

- 4) перетворення ціннісного вибору в основу для оцінки всього «іншого», тобто інших орієнтацій, обраних іншими людьми цінностей, способів їхньої реалізації та загальнозначущості [9].

Безперечно, особливе місце в цій системі займають ціннісні ставлення особистості до професійної діяльності, в яких відображаються її основні професійні пріоритети та

внутрішні сталі переконання, інтереси, цінності. З урахуванням наукових ідей О. Акіншиної, Е. Аришиної, М. Кейв та інших дослідників можна стверджувати, що важливе місце в навчально-виховній роботі в контексті нашого дослідження має займати стимулювання ціннісного ставлення курсантів до професійної діяльності.

Через те, що ціннісне ставлення особистості постає в якості її орієнтиру у всіх сферах діяльності, а професійна діяльність є особливою формою активності, в якій вона реалізовує свій творчий потенціал і проявляє активність, то і ціннісне ставлення до професійної діяльності є значущим для індивідуальної системи ціннісних орієнтацій.

Враховуючи результати проведеного аналізу наукової літератури, вважаємо, що ціннісне ставлення майбутнього офіцера до професійної діяльності – стійке усвідомлене переконання особистості у вибірковості власної поведінки та діяльності у соціальному та професійному просторі, пов'язане з емоційно-вольовою сферою, що визначається інтегрованими знаннями, високою мотивацією до освоєння обраної професії, усвідомленням її суб'єктивної та об'єктивної значущості, професійними цінностями та морально-етичними нормами. На наш погляд, це ставлення виявляється у глибокому оволодінні курсантом змісту фахових дисциплін, осмисленні ним його практичної значущості, прагненні застосувати набуті знання в практичній професійній діяльності.

На наше глибоке переконання, провідним засобом формування ціннісного ставлення курсанта до професійної діяльності є педагогічне стимулювання. Проблему стимулювання фахівців, вважає дослідниця Л. Литвинюк, слід розглядати у трьох аспектах: психологічному, оскільки ефективність процесу стимулювання особистості залежить від урахування її потреб і мотивів діяльності, а також спричиняє зміни в мотиваційному полі людини; педагогічному, бо мета використання стимулів полягає в тому, щоб викликати позитивні зміни в поведінці та діяльності фахівців, що являє собою педагогічну взаємодію; соціальному, оскільки стимулювання покликане підвищити продуктивність праці сучасного фахівця в нових соціально-економічних умовах [5, с. 9].

Ми поділяємо думку дослідниці про те, що як феномен, педагогічне стимулювання характеризується рядом специфічних ознак [5, с. 10]: стимулювання впливає на мотиваційне поле особистості з метою отримання запланованих змін внаслідок інтеріоризації зовнішніх чинників, якими є стимули професійного зростання; процес стимулювання відображає взаємозалежність об'єктивного і суб'єктивного.

Так, цілеспрямоване педагогічне стимулювання повинно спиратися на особистісно значуще для фахівця: об'єктивні явища навчально-виховного процесу, які викликають зацікавленість фахівця і пізнання яких сприяє задоволенню його професійних потреб; індивідуальні потреби людини. Безперечно, наслідком урахування особистісно значущих для фахівця факторів є підвищення якісних показників ефективності його діяльності; стимулювання залежить від ставлення особистості до людей (адміністрації, колег, студентів, курсантів), ставлення до себе, до предметів оточуючого світу, зокрема до навчального закладу. Позитивне ставлення до людей створює атмосферу взаєморозуміння, спонукає до співпраці. Самооцінка визначає рівень домагань особистості, формує усвідомлене бажання самостверджуватися, вдосконалюватися.

Безперечно, усвідомлення переваг і специфіки навчального закладу зміцнює корпоративний дух працівника, що спонукає його до пошуку нових форм і методів роботи з метою підвищення рейтингу закладу; стимулювання викликає такі позитивні психічні стани: усвідомлення значущості своєї професії, стан радості від успіхів у роботі, творчого натхнення, що призводять до зростання фізичної енергії і працездатності особистості. Так, процес стимулювання зміцнює особистісний стан професійної зацікавленості, який сприяє активній діяльності з максимальними витратами на це фізичних і розумових зусиль.

До методів педагогічного стимулювання відносяться ті, що спрямовані створювати ситуацію успіху особистості, викликати та підкріплювати позитивні емоції з метою активізації її діяльності та мобілізації зусиль задля підвищення професійного рівня, та ті, що спонукають до відповідальності у досягненні зазначеної мети. Загальновідомі методи

стимулювання: методи заохочення (морального та матеріального), методи здорової конкуренції, методи моделювання перспективи, методи контролю тощо.

Педагогічне стимулювання курсантів у процесі навчання у військовому ВНЗ – це цілеспрямована діяльність, орієнтована на спонукання курсанта самостійно й ініціативно вирішувати проблеми, що виникають в ході навчання, прагнучи постійного підвищення його ефективності, – вважає І. Юрцев [12]. Ефективність стимулювання залежить не тільки від доцільності обраних викладачем методів педагогічного впливу, але й від їх різноманітності. Це пов'язано з тим, що різні методи стимулювання впливають на різні сфери особистості.

Вважається, що педагогічне стимулювання курсантів є процесом організації вмотивованих умов діяльності, спрямованих на включення особистості курсанта. На наш погляд, необхідна також підготовка викладачів і командирів курсантських підрозділів до стимулювання курсантів. Безперечно, підготовка курсантів, командирів підрозділів, професорсько-викладацького складу є частиною єдиної професійно-педагогічної підготовки і сприяє формуванню психолого-педагогічних знань і умінь, виконанню комплексу навчально-виховних завдань, що дозволяють ефективно впливати на формування готовності до професійної діяльності курсантів.

Важливу увагу проблемі стимулювання курсантів приділено у «Положенні про психолого-педагогічне супроводження навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах» [8]. У Положенні наголошено, що стимулювання являє собою комплекс організаційних, психологічних і педагогічних заходів, спрямованих на формування й розвиток у курсантів професійно-важливих особистісних якостей та психологічної готовності до майбутньої професійної діяльності.

Так, метою стимулювання є адаптація курсантів до умов навчальної і службової діяльності, сприяння їх професійному та особистісному становленню як висококваліфікованих фахівців, спроможних ефективно вирішувати покладені на них завдання і обов'язки. Стимулювання забезпечується шляхом поєднання форм і методів психології та педагогіки з урахуванням індивідуальних особливостей, рівня спеціальних знань, інтелекту та особистого ставлення до навчально-виховного процесу кожного курсанта.

Не викликає сумніву, що для курсантів система стимулювання має включати [4, с. 33]:

- предмет стимулювання – ціннісне ставлення до професійної діяльності майбутнього офіцера;
- суб'єкти стимулювання в навчальній та позанавчальній діяльності курсантів (викладачі, офіцери, психологи);
- психолого-педагогічні засади формування професійної діяльності: глибокий інтерес до змісту навчальної і службової діяльності курсанта, відчуття гідності за приналежність до офіцерського корпусу, мотивації досягнення успіху і професійного самовдосконалення, психологічний тренінг;
- етапи стимулювання: попередній (професійний відбір), формуючий (1-5 семестри), розвиваючий (5-6 семестри).

Орієнтуючись на основні положення педагогічних праць А. Маркової, Г. Щукіної, Т. Шамової, А. Тимакової дослідниця Н. Шалоха визначила такі напрями педагогічного стимулювання потреб, мотивів, інтересу навчальної діяльності майбутніх офіцерів у процесі викладання загальнопрофесійних дисциплін [10]:

- забезпечення професійного спрямування змісту загальнопрофесійних дисциплін;
- вдосконалення дидактичних методів і прийомів навчання;
- надання переваги нетрадиційним формам організації занять у поєднанні з цікавістю та незвичністю викладу матеріалу;

СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

- збільшення частки колективної та самостійної роботи курсантів, розмаїття форм;
- створення позитивної атмосфери у процесі навчальної діяльності, вмиле використання викладачем заохочень і покарань;
- активне залучення курсантів до оціночної діяльності та формування адекватної самооцінки.

Особливу увагу під час педагогічного стимулювання викладачі мають приділяти ціннісному ставленню курсантів до майбутньої професійної діяльності. Включення майбутніх офіцерів до психолого-педагогічних ігор, впровадження тренінгових вправ, використання методів активізації творчого мислення, організація дискусій, робота в групах, моделювання педагогічних ситуацій, складання педагогічних проєктів дозволить створити ситуації, максимально наближені до реальної професійної діяльності. Такі форми роботи навчають курсантів студентів приймати рішення, сприяють розширенню досвіду міжособистісних взаємин, створюють умови для професійного самопізнання та творчої самореалізації, для формування позитивної Я-концепції [11].

До основних напрямів педагогічного стимулювання ціннісного ставлення до професійної діяльності курсанта також можна віднести: це профілактика і корекція негативного відношення до обраної діяльності професії майбутнього офіцера, військової спеціальності на засадах результатів стимулювання у навчальному процесі [10].

Отже, основні шляхи педагогічного стимулювання ціннісного ставлення до професійної діяльності в освітньому процесі ВНЗ ДСНС: професійне спрямування змісту всіх дисциплін, впровадження інноваційних методів і форм навчання, систематична професійна діяльність, особистісно зорієнтований підхід до кожного курсанта.

Засадами ефективності педагогічного стимулювання ціннісного ставлення до професійної діяльності є система цілеспрямованого, своєчасного і диференційованого стимулювання під час навчання (викладачами), виховання (офіцерами, психологами), в позанавчальний час (офіцерами факультетів) відповідно до індивідуально-психологічних особливостей курсантів [10].

Ми пропонуємо системну організацію цілеспрямованої психолого-педагогічної роботи з курсантами, викладачами, офіцерами у ВНЗ ДСНС: усвідомлення курсантами значущості обраної професії, професійних мотивів, цінностей, потреб, цілей, інтересів, установок, ідеалів, переконань. На перших курсах викладачі й командири можуть надавати курсантам психолого-педагогічну підтримку для полегшення адаптації до навчання у ВНЗ, що значною мірою впливає на становлення професійної мотивації майбутніх офіцерів. Радимо також комплексне впровадження різноманітних практичних вправ та завдань, рольових ігор: курсант як організатор майбутньої професійної діяльності, курсант у системі особистісних стосунків, статутні ролі, коли формується досвід службово-професійних функцій як підлеглого, так і командира. Це дає можливість курсантам випробувати себе в різних рольових позиціях («Я-командир», «Я-охоронець», «Я-організатор», «Я-вихователь» тощо).

Як свідчить наш досвід, ефективним є впровадження дискусій («Формування стилю керівництва майбутніх офіцерів», «Демократичний стиль: пристосування, підлабузництво чи необхідність?»), мозкових штурмів (Чи існують стереотипи в сприйнятті образу майбутнього офіцера? Що вам подобається в образі майбутнього офіцера? Що неприйнятне для майбутнього офіцера? Чи є відмінності в поведінці, яку можуть демонструвати майбутні офіцери (наприклад, схильність до жорсткості, агресивності?); круглих столів («Морально-етичні цінності нашого взводу», «Повага та гідність у майбутнього офіцера») тощо при вивченні дисципліни «Основи педагогіки та психології».

Для формування ціннісного ставлення до професійної діяльності засобами стимулювання курсантам пропонуються завдання, що надають їм можливість висловлювати власні думки, відстоювати власну позицію щодо майбутньої професійної

діяльності («Я вважаю, що...», «Що нового я привнесу у свою професію», «Ваш ідеал сучасного офіцера», «Роздуми про себе в своїй професії»). З метою формування усвідомлення соціальної значущості обраної професії для курсантів є доцільними також заходи, що передбачають безпосереднє ознайомлення з реальним процесом професійної діяльності офіцера ДСНС (наприклад, перегляд відеофільмів, у яких офіцери виявляють мужність, героїзм, громадянську позицію, моральні якості тощо; бесіди за професійною тематикою, зокрема, «Чому ви обрали професію офіцера ДСНС України?», «Історія ВНЗ», «Кращі випускники ВНЗ»; виховні заходи, як-от: зустрічі з ліквідаторами аварій, «Дзвони Чорнобиля», заходи самоврядування тощо.

Питанню забезпечення ціннісного ставлення до професійної діяльності через стимулювання може приділятися значна увага і під час проведення педагогічних читань, науково-практичних семінарів, зустрічей із провідними науковцями в галузі педагогіки та психології. Власний досвід дозволяє стверджувати, що позитивний вплив на розвиток професійних мотивів курсантів з розв'язання проблеми дослідження забезпечується проведенням психологічних тренінгів, групових та індивідуальних консультацій, зміст яких визначається на основі вивчення побажань, думок, переконань курсантів. Так, проведення зазначених заходів забезпечує успішне формування ціннісного ставлення курсанта до професійної діяльності.

Таким чином, структуру стимулювання ціннісного ставлення до професійної діяльності можна представити у вигляді поєднання таких компонентів: 1) смислового, який забезпечує усвідомлення кожним курсантом індивідуального сенсу цієї діяльності, підвищення інтересу до занять з фахових дисциплін та усвідомлення цілей їх вивчення; 2) когнітивного, що передбачає сумлінне оволодіння майбутніми офіцерами фаховими знаннями, вміннями й навичками на високому рівні; 3) емоційно-оцінного, який виявляється у відчутті курсантом позитивних емоцій, морального задоволення від своєї участі в навчально-пізнавальній діяльності на заняттях з фахових дисциплін, усвідомлення значущості отриманих знань для майбутньої професійної діяльності та професійно-особистісної самореалізації; 4) діяльнісно-вольового, який виконує перетворювальну функцію, стимулюючи курсантів до прояву вольових зусиль для здійснення активного професійного становлення й особистісного саморозвитку, подолання труднощів у цьому процесі, реалізацію установки на повноцінну професійно-особистісну самореалізацію.

З урахуванням визначеної структури цього особистісного феномена можна визначити такі основні напрями педагогічного стимулювання ціннісного ставлення курсантів до професійної діяльності: 1) проведення інформаційної роботи з метою розкриття її значення у формуванні готовності до професійної діяльності; 2) стимулювання у курсантів сприятливого емоційного настрою на професійну діяльність; 3) використання у навчально-виховній роботі з курсантами різноманітних активних форм і методів (диспутів, ділових ігор, тренінгів тощо), які позитивно впливають на розвиток професійно-особистісних якостей курсантів: активності, сумлінності, ініціативності, відповідальності, мотивації професійної діяльності [13, 14], засвоєння курсантом спонукань, ідеалів, змісту професійної спрямованості особистості, які згодом стануть внутрішніми.

Висновки. В результаті проведеного дослідження ми дійшли висновку, що, на наше глибоке переконання, необхідна спеціальна підготовка викладачів і командирів курсантських підрозділів до формування ціннісного ставлення курсантів до професійної діяльності. Підготовка курсантів, командирів підрозділів, професорсько-викладацького складу є частиною єдиної професійно-педагогічної підготовки і передбачає формування психолого-педагогічних знань і умінь, які дозволяють конструктивно впливати на педагогічне стимулювання ціннісного ставлення до професійної діяльності й сприяти виконанню комплексу навчально-виховних завдань. При цьому найефективнішими засобами педагогічного стимулювання ціннісного ставлення до професійної діяльності є організаційно-діяльнісні й інноваційні ділові ігри, тренінгові методики, орієнтовані на майбутню професійну діяльність.

Безперечно, формування ціннісного ставлення до професійної діяльності буде успішним, якщо сприятиме забезпеченню співвідношення між суспільною значущістю військової професії і її особистісним сенсом для курсанта, між службовою і навчальною діяльністю і уявленнями курсанта про них, досягненню позитивних результатів в службі й навчанні, підтриманню психічного мікроклімату, самоосвіті й самовихованню.

Список використаних джерел:

1. Демент М. О. Аналіз результатів педагогічного експерименту у формуванні готовності майбутнього офіцера МНС до професійної діяльності / М. О. Демент // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер. : Педагогіка і психологія : зб. наук. статей. – Ялта : РВВ КГУ, 2013. – Вип. 39. – Ч. 2. – С. 59–64.
2. Демент М. О. Експериментальна перевірка мотиваційної сфери у професійній підготовці майбутніх офіцерів МНС / М. О. Демент // Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис: зб. наук. праць. – К. : Гнозис, 2011. – Додаток 2. – №3. – Том VI (31). – С. 113–118.
3. Демент М. О. Сформованість професійної мотивації в ході педагогічного експерименту майбутніх офіцерів державної служби України з надзвичайних ситуацій / М. О. Демент // Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності : зб. наук. праць. – № 7. – Львів : ЛДУ БЖД, 2013. – С. 254–260.
4. Иоаниди А. Ф. Развитие военно-профессиональной направленности личности у курсантов младших курсов в учебно-воспитательном процессе вуза / А. Ф. Иоаниди // Психопедагогика в правоохранительных органах. – Выпуск № 4. – 2007. – с.31–33.
5. Литвинюк Л. В. Педагогічне симулювання професійного зростання вчителів загальноосвітніх навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук.: 13.00.04 / Л. В. Литвинюк. – Кіровоград, 2007. – 21 с.
6. Пилипишко Т. М. Про виховання ціннісного ставлення студентів до фахової підготовки / Т. М. Пилипишко / Режим доступу : <http://eprints.kname.edu.ua/31940/1/82.pdf>
7. Позднякова А. Л. Формирование ценностного отношения будущего специалиста к профессиональной деятельности (на примере подготовки экономистов) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / А.Л.Позднякова ; ГОУ ВПО «Сибирский государственный технологический университет». – Чита, 2011. – Режим доступа : www.zabspu.ru/files/1726.doc
8. Положення про психолого-педагогічне супроводження навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах МВС України та Положення про порядок організації та проведення виховної роботи, з перемінним 18.12.2012 // <http://kiev.convdocs.org/docs/340/index-62604.html>
9. Тимошук Г. В. Сутність і структура ціннісного ставлення майбутніх економістів до професійної діяльності / Г. В. Тимошук // Педагогічна освіта: теорія і практика. – 2014. – Вип. 17. – С. 241–249 / Режим доступу : <http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpno>
10. Шалоха Н. В. Основні напрямки стимулювання позитивної мотивації творчої активності майбутніх офіцерів державної прикордонної служби України / Н. В. Шалоха // Восьма Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція [«Сучасність, наука, час. Взаємодія та взаємовплив»]. – доступ до журн. : <http://intkonf.org/index.php?s=%EF%25&paged=369>
11. Шиманович І.В. Формування у майбутніх учителів ціннісного ставлення до професійного самовиховання / І.В.Шиманович // Педагогические науки. Часть 2. Проблемы подготовки специалистов / Режим доступу : http://www.rusnauka.com/26_NII_2009/Pedagogica/52123.doc.htm
12. Юрцев И. В. Педагогическое стимулирование курсантов к преодолению трудностей взаимодействия в процессе обучения в военном ВУЗе : автореф. дис. ... кандидата педагогических наук : 13.00.01 / И.В.Юрцев; Костромской государственной университет имени Н.А.Некрасова. – Кострома, 2012. – 17 с.
13. Dement M. Forming Future Officers' Professional Motivation in State Emergencies Service of Ukraine / M. Dement // Динамиката на съвременната наука. Педагогически науки. – 2013. – София : «Бял ГРАД-БГ» ООД. – С. 34–37.
14. Dement M. Development Cadets' Professional Motivation of State Emergencies Service of Ukraine / M. Dement // Nauka i studia. – Poland. – 2014. – № 12 (122). – P. 71–77.

References:

1. Dement, MO 2013, 'Analiz rezultativ pedahohichnoho eksperymentu u formuvanni hotovnosti maibutnoho ofitsera MNS do profesiinnoi diialnosti', *Problemy suchasnoi pedahohichnoi osvity*, RVV KHU, Yalta, iss. 39, ch. 2, pp. 59–64.
2. Dement, MO 2011, 'Eksperymentalna perevirka motyvatsiinoi sfery u profesiinii pidhotovtsi maibutnikh ofitseriv MNS', *Vyshcha osvita Ukrainy. Teoretychnyi ta naukovo-metodychnyi chasopys*, Hnozys, Kyiv, no 3, vol. VI (31), pp. 113–118.
3. Dement, MO 2013, 'Sformovanist profesiinnoi motyvatsii v khodi pedahohichnoho eksperymentu maibutnikh ofitseriv derzhavnoi sluzhby Ukrainy z nadzvychainykh sytuatsii', *Visnyk Lvivskoho derzhavnogo universytetu bezpeky zhyttiediialnosti*, no 7, LDU BZhD, Lviv, pp. 254–260.
4. Ioanidi, AF 2007, 'Razvitie voenno-professional'noy napravlenosti lichnosti u kursantov mladshikh kursov v uchebno-vospitatel'nom protsesse vuza', *Psikhopedagogika v pravookhranitel'nykh organakh*, iss. 4, pp. 31–33.
5. Lytvyniuk, LV 2007, *Pedahohichne symuliuвання profesiinoho zrostantia vchyteliv zahalnoosvitnykh navchalnykh zakladiv*, Kirovohrad.
6. Pylypshko, TM, *Pro vykhovannia tsinnisnoho stavlennia studentiv do fakhovoi pidhotovky*, <<http://eprints.kname.edu.ua/31940/1/82.pdf>>.
7. Pozdnyakova, AL 2011, *Formirovanie tsennostnogo otnosheniya budushchego spetsialista k professional'noy deyatel'nosti (na primere podgotovki ekonomistov)*, GOU VPO «Sibirskiy gosudarstvennyy tekhnologicheskyy universitet, Chita, <www.zabspu.ru/files/1726.doc>.
8. Polozhennya pro psikhologo-pedagogichne suprovodzhennya navchal'no-vikhovnoho protsesu u vishchikh navchal'nykh zakladakh MVS Ukraïni ta Polozhennya pro porjadok organizatsii ta provedennya vikhovnoi roboti, z pereminnim 18.12.2012, <<http://kiev.convdocs.org/docs/340/index-62604.html>>.
9. Tymoshchuk, HV 2014, 'Sutnist i struktura tsinnisnoho stavlennia maibutnikh ekonomistiv do profesiinnoi diialnosti', *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka*, iss. 17, pp. 241–249, <<http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo>>.
10. Shalokha, NV, 'Osnovni napriamky stymuliuвання pozytyvnoi motyvatsii tvorchoi aktyvnosti maibutnikh ofitseriv derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy', *Vosma Mizhnarodna naukovo-praktychna Internet-konferentsiia «Suchasnist, nauka, chas. Vzaiemodiia ta vzaiemovplyv»*, <<http://intkonf.org/index.php?s=%EF%25&paged=369>>.
11. Shymanovych, IV, 'Formuvannia u maibutnikh uchyteliv tsinnisnoho stavlennia do profesiinoho samovykhovannia', *Pedahohycheskye nauky. Chast 2. «Problemy podhotovky spetsyalystov»*, <http://www.rusnauka.com/26_NII_2009/Pedagogica/52123.doc.htm>.
12. Yurtsev, IV 2012, *Pedagogicheskoe stimulirovanie kursantov k preodoleniyu trudnostey vzaimodeystviya v protsesse obucheniya v voennom VUZe*, Kostromskoy gosudarstvennyy universitet imeni N.A.Nekrasova, Kostroma.
13. Dement, M 2013. 'Forming Future Officers' Professional Motivation in State Emergencies Service of Ukraine', *Dinamikata na svremennata nauka. Pedagogicheski nauki*, «Byal GRAD-BG» OOD, Sofiya, pp. 34–37.
14. Dement, M 2014, 'Development Cadets' Professional Motivation of State Emergencies Service of Ukraine', *Nauka i studia*, Poland, no 12 (122), pp. 71–77.

Стаття надійшла до редакції 01.12.2016р.